
El professor de la Universitat Autònoma de Barcelona

JAUME SARRAMONA

LA DIMENSIO PEDAGOGICA DE JOSEP PALLACH és recordada avui per alguns signes externs força significatius: una escola pública de Figueres porta el seu nom, també porta el seu nom un prestigiós Premi de Pedagogia i a la porta de la sala de juntes de l'edifici de la Facultat de Ciències de l'Educació de la Universitat Autònoma de Barcelona hi ha una placa de recordatori. El denominador comú és retre homenatge a un pedagog i personatge públic que tothom coincideix a afirmar que va morir abans d'hora.

Pel que fa a Catalunya on retornà definitivament el 1969, a banda d'intervencions en l'ensenyament secundari, aquesta vessant pedagògica es va materialitzar majoritàriament a la Universitat Autònoma de Barcelona, més concretament a l'ICE i al Departament de Ciències de l'Educació de la Facultat de Filosofia i Lletres. En el primer organisme assumí la direcció de l'orientació educativa i després de la delegació de Girona, mentre que en el Departament de Ciències de l'Educació impartí docència en diverses matèries i es responsabilitzà de la seva direcció. Recerca pedagògica, docència i gestió institucional s'afegiren, doncs, a la seva activitat política durant els darrers anys del franquisme.

La visió de Josep Pallach docent la poden donar de manera molt més directa els qui han estat els seus alumnes, els qui han

pogut gaudir del seu mestratge a les aules, de manera que per la meua part solament puc oferir la visió del col·lega de Departament i la de l'amic que l'admirava humanament i professional.

La seva docència sempre va desbordar el marc estricte de les aules per a fer-se present en tota la vida universitària quotidiana: reunions de Departament, de Facultat, als passadissos, en els menjadors on els professors anàvem a dinar... Per la majoria de nosaltres era un punt de referència obligat en qüestions socials i també en plantejaments pedagògics vigents més enllà dels Pirineus, on miràvem per a retrobar tota una tradició pedagògica catalana que la dictadura havia fet desaparèixer del conjunt de l'escola pública del nostre país i, per descomptat, dels estudis de Pedagogia. Precisament va ser cridat a l'ICE de la Universitat Autònoma per a portar l'esperit de l'escola francesa en uns moments de renovació tècnica produïts a final dels anys seixanta, dins del marc del que havia de ser la nova llei d'educació del 1970. Una mostra de la feina feta fou l'obra mereixedora del Premi Balmanya: *Els instituts pilot i la renovació de l'ensenyament secundari a Catalunya*.

La docència impartida als estudiants de l'especialitat de Pedagogia coincidí amb uns anys gens fàcils per a la Universitat, que es debatia entre el compliment dels seus fins acadèmics i

professionalitzadors i el fet de ser lloc preferent de debat polític, atesa la impossibilitat de fer-ho en altres. I la Universitat Autònoma, creada amb professorat nou i amb esperit renovador, encara afegia a la situació general de tota la Universitat espanyola el propòsit de voler recuperar l'esperit de catalanitat que recordava el seu nom, idèntic al de la Universitat creada per la Generalitat republicana el 1933.

La vida a la Universitat

L'activitat acadèmica estava fortament condicionada per l'actualitat sociopolítica del moment. Molts dies es feien assemblees, manifestacions, debats, etc. demostratius de l'oposició a un règim polític dictatorial, que ja era a les acaballes de la seva durada però que seguia impeding la normalitat democràtica al país. En aquest context, el professorat era moltes vegades jutjat més per les seves possibles vinculacions polítiques que per la seva vàlua acadèmica i, també cal recordar-ho, la ideologia marxista era la més organitzada i activa entre els moviments estudiantils i del professorat. I faig aquest recordatori perquè en certes situacions era molt incòmode manifestar-se com a no marxista, tal com es presentà Josep Pallach en aquells temps, vinculat ideològicament a la socialdemocràcia sueca i alemanya i, per tant, allunyat del socialisme marxista i encara més del comunisme. Per aquesta raó s'hagué de sentir dir en més d'una ocasió pels joves marxistes de l'època: «Tu no ets socialista, tu ets socialdemòcrata.» Altres persones del seu entorn érem simplement catalogats de «pallaquistes».

En Pallach professor universitari impartí la docència durant cinc anys, sense que mai cap alumne li discutís la seva vàlua acadèmica, de la mateixa manera que ell va respectar sempre als seus oponents ideològics, als quals solament demanava que fossin congruents amb les seves idees. Una bona idea de la seva preparació científica la tenim en la seva tesi doctoral, publicada ja després de la seva mort: *Els mestres públics i la reforma de l'ensenyament a Catalunya*, on es destaca el paper que va tenir el magisteri gironí en el moviment de l'«Escola Nova» que arrelà en diferents països europeus i també en el nostre a principi de segle.

Cal dir que li agradava el debat, el «cos a cos», per al qual estava ben preparat gràcies a la seva experiència política i àmplia formació social i pedagògica.

El provocava constantment el debat en les seves classes i fora d'elles, conscient que amb això ajudava a reflexionar i a comprometre's vers l'educació i el país. Compromís i coherència, aquests foren els principis fonamentals que caracteritzaven la seva pràctica pedagògica, i per això el temps ha engrandit la seva figura als ulls de tots els qui el varen conèixer i tractar, fóssim pròxims o rivals polítics.

Fins i tot la seva vida quotidiana era un model de sobrietat, de treball, d'entrega a unes idees considerades poc agosarades en uns moments de grans paraules, però que haurien de ser precisament les que havien de prevaler dins el socialisme català, fins i tot rebaixades en alguns aspectes. La seva experiència i bon sentit el van fer anticipar-se als seus temps, la qual cosa sempre es paga.

Pallach en dues imatges del juny de 1975.

El Consell Català d'Ensenyament

Caldria recordar, per exemple, que Pallach defensà des del primer moment una escola en català, quan altres grups d'esquerra demanaven el bilingüisme. En aquesta línia va ser dels fundadors d'un grup d'opinió denominat Consell Català d'Ensenyament, que integrava una gamma política que anava des d'Unió Democràtica fins al partit dels Socialistes de Catalunya (Reagrupament) i on s'aplegaren noms com: Jordi Pujol, Heribert Barrera, Anton Canyellas, Maria Rúbies, Octavi Fullat, Joan Triadú, Ramon Ticó, Jordi Guillén, etc., i també aquest autor. Aquest moviment també va ser durament atacat des de l'esquerra marxista, acusant-lo de trencar la «lluita unitària» i de restar al servei d'«interessos burgesos», quan es defensava un model d'escola que en el futur havia de tenir un ampli consens, com ho prova la situació actual del nostre sistema educatiu.

Realisme i moderació en les propostes de política educativa foren altres trets característics dels plantejaments de Pallach, units sempre a una catalanitat indiscutible. Per dir-ne solament un exemple, es podria esmentar el seu posicionament vers una escola pública de qualitat per a tots –a l'estil francès– sense per això prohibir les iniciatives que poguessin sortir del sector privat; simplement perquè això era dins el joc democràtic. Aquests plantejaments, no cal dir-ho, s'enfrontaven als defensats per l'esquerra marxista que aleshores s'emmirallava en el model soviètic.

En tota persona que es dediqui a la docència és necessària una coherència entre el que s'ensenya i el que es viu, i això encara és més evident en el cas del professorat de pedagogia, que es dedica a formar científics i pensadors del fenomen educatiu considerat en el seu conjunt. I com ja he assenyalat abans, aquesta coherència va

ser sempre present en la figura de Josep Pallach. Informalment vestit, de paraula fàcil i directa, de tracte sempre amable, amb somriure afectuós, inspirava la confiança que donen les persones que se senten segures del que defensen i no tenen res per amagar. Encara jove per a seguir professionalment en la docència universitària –moria als 57 anys– tenia sobre les seves espatlles una experiència dura de postguerra espanyola i europea, on no hi faltà la lluita armada i la presó, però mai no va projectar agressivitat ni ressentiment vers ningú.

La seva activitat política tenia els límits de les obligacions vers els seus alumnes, amb qui complia acuradament els horaris i tot el que envolta la vida acadèmica, sense demagògies ni concessions fàcils, en uns temps on hi havia moltes temptacions en aquesta direcció per així evitar-se problemes amb l'alumnat. Com a detall es pot recordar el curs 73-74, quan a tota la Universitat es proposà donar un «aprovat general polític», per a compensar la manca de dies de docència per a treballar els programes acadèmics, a causa de llargs períodes de vaga. En el nostre Departament, solament en Josep Pallach i aquest autor ens negàrem a fer-ho, suportant la pressió de l'ambient i dels estudiants; he de confessar que si ell no s'hagués mantingut ferm, per la meua banda hauria tingut seriosos dubtes d'haver seguit el camí correcte.

La política com a pedagogia

Josep Pallach es guanyava la vida com a docent, però també feia de la docència un projecte de vida. Aquella coneguda afirmació de Campalans de considerar la política com a pedagogia es veia perfectament reflectida en la seva persona. Sempre presentà les seves idees polítiques d'una manera planera, senzilla i directa, tal com corresponia a un bon pedagog. I en tot moment era conscient que no hi ha pedagogia al marge d'una política que la impulsi i li doni suport.

Si la qualitat d'un mestre es pot mesurar pel tipus de record que deixa en els seus alumnes, no hi ha dubte de la qualitat del mestre Pallach. Davant dels seus alumnes del Col·legi Universitari de Girona tingué l'atac cardíac que havia d'ésser definitiu –per un seguit de circumstàncies mèdiques que val més no recordar–, just el primer dia de classe després de les vacances nadalenques, vacances que havien servit per a fer el congrés del seu partit polític. Alumnes foren els qui gaudiren de la seva docència institucional a les aules, alumnes també fórem molts dels aleshores joves professors universitaris, que vèiem en ell la veu de l'experiència i de la sinceritat vers uns valors pedagògics, socials en definitiva. Les seves paraules i el seu exemple han estat la millor lliçó que tinguérem alumnes i col·legues que no havíem conegut encara una vida social en democràcia, i que buscàvem entre les idees diverses aquelles que havien de servir de base per a la seva recuperació.

Ara fa vint-i-un anys de la mort de Josep Pallach. El seu nom quedarà per sempre en el record dels estudis de Pedagogia de la Universitat Autònoma de Barcelona perquè la seva estada hi deixà un senyal persistent del que ha d'ésser la formació dels pedagogs a Catalunya: professionals reflexius, compromesos amb la feina i amb el nostre país, convençuts que l'educació és una autèntica manifestació d'igualtat social quan es fa sense discriminacions ni prejudicis.

Jaume Sarramona és catedràtic de Pedagogia a la UAB i president del Consell Escolar de Catalunya